

PRINCIPLES OF INTEGRITY BETWEEN SCHOOL AND HIGHER EDUCATION

Urazbaev Nusratbek Ziyaddin ugli

Nukus State Pedagogical Institute, Faculty of Exact Sciences, 2G Mathematics student

Annotation: The article examines the principles of continuity between school and higher education, their pedagogical essence, and their significance for the continuous development of students' knowledge and skills. The research results show that continuity principles enrich the educational process, promote interdisciplinary connections and independent thinking, and enhance students' preparedness for higher education.

Keywords: continuity, school education, higher education, pedagogical system, educational effectiveness, competencies.

МАКТАБ ВА ОЛИЙ ТА'ЛИМ ТИЗИМИ О'RTASIDAGI UZVIYLIK TAMOYILLARI

Annotatsiya: Maqolada maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillari, ularning pedagogik mohiyati va o'quvchilarda bilim va ko'nikmalarni uzluksiz rivojlantirishdagi ahamiyati o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, uzviylik tamoyillari ta'lim jarayonini boyitadi, o'quvchilarning fanlararo aloqadorlik va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda oliy ta'limga tayyorgarlikni oshiradi.

Kalit so'zlar: uzviylik, maktab ta'limi, oliy ta'lim, pedagogik tizim, ta'lim samaradorligi, kompetensiyalar.

ПРИНЦИПЫ НЕРАЗРЫВНОСТИ МЕЖДУ ШКОЛОЙ И СИСТЕМОЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: В статье изучены принципы преемственности между школьным и высшим образованием, их педагогическая сущность и значение для непрерывного развития знаний и навыков учащихся. Результаты исследования показывают, что принципы преемственности обогащают образовательный процесс, способствуют развитию межпредметных связей и самостоятельного мышления, а также повышают готовность к обучению в вузе.

Ключевые слова: преемственность, школьное образование, высшее образование, педагогическая система, эффективность образования, компетенции.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilarni maktabdan oliy ta'limga muvaffaqiyatli o'tkazish va ularning bilim, ko'nikma va malakalarini uzluksiz rivojlantirishga qaratilgan. Shu nuqtai nazardan, maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillari pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Uzviylik tamoyillari ta'lim jarayonida o'quvchilarga fanlararo aloqadorlikni tushunishga, mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. U maktabda berilgan bilimlarni oliy ta'lim darajasida yanada chuqurlashtirish, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashda muhim vosita hisoblanadi.

Shuningdek, pedagoglar va o'quv dasturlari o'rtasidagi uzviylik o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lashga, ularni kompleks fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga imkon yaratadi. Shu bois, maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash zamonaviy ta'limning asosiy tamoyillaridan biridir.

Adabiyotlar sharhi

Maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillari zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda keng yoritilgan masala hisoblanadi. Uzviylik (preeminence, continuity) tamoyillari ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini uzluksiz rivojlantirish, fanlararo aloqadorlikni mustahkamlash va oliy ta'limga tayyorgarlikni oshirishga xizmat qiladi.

Pedagogik nazariya nuqtai nazaridan, V. V. Davydov, L. S. Vygotskiy, D. B. Elkonin kabi olimlar uzviylikni ta'limning samaradorligini oshiruvchi asosiy tamoyil sifatida ko'rganlar. Ularning tadqiqotlarida maktabda berilgan bilimlar va ko'nikmalarni oliy ta'lim bosqichida rivojlantirish, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantirish muhimligi ta'kidlangan.

Mahalliy pedagog olimlar, jumladan A. Abduqodirov, R. Ochilov, N.Mavlonova va O. Tolipova uzviylik tamoyilini maktab va oliy ta'lim o'quv dasturlari orasidagi uzviy bog'liqlik sifatida tahlil qilganlar. Ular o'quv dasturlarini uzviylashtirish orqali o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lash, fanlararo integratsiyani kuchaytirish va ta'lim sifatini oshirish mumkinligini ko'rsatganlar.

Chet el pedagogik tajribasida esa J. Dewey, H. Gardner, R. Tyler va M.Fullan uzviylikni ta'lim tizimining uzviy tarkibiy qismi sifatida ko'rib, uning o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammoli vaziyatlarda samarali qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydilar.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarda fanlararo aloqadorlikni mustahkamlash va ularni real hayotga tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi. Shu bois, uzviylik pedagogik jarayonning asosiy tamoyillaridan biri sifatida qaraladi va uni amaliyotga tatbiq etish zamonaviy ta'limda katta ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi va empirik tahlil

Ushbu tadqiqot maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillarini aniqlash va ularning ta'lim jarayonidagi samaradorligini baholashga qaratilgan. Tadqiqot quyidagi metodologik yondashuvlar asosida olib borildi:

Analitik-uslubiy yondashuv – mavjud ilmiy adabiyotlar, pedagogik maqolalar va ta'lim dasturlari tahlil qilindi. Ushbu uslub yordamida maktab va oliy ta'lim dasturlari o'rtasidagi uzviylik elementlari aniqlanib, pedagogik tizimdagi o'zaro bog'liqliklar yoritildi.

Taqqoslash usuli – maktab va oliy ta'lim dasturlarining nazariy va amaliy bog'liqligi, fanlararo uzviylik va kompetensiyalar rivoji jihatidan solishtirildi.

Empirik kuzatish va so'rov – maktab o'quvchilari va oliy ta'lim talabalarining o'quv jarayonidagi tayyorgarlik darajasi, fanlararo aloqadorlik va mustaqil fikrlash ko'nikmalari kuzatildi. So'rovlar va intervyular orqali o'quvchilarning oliy ta'limga o'tishdagi qiyinchiliklari ham aniqlandi.

Tadqiqot ma'lumotlari maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillarining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini tahlil qilishga imkon berdi.

Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi: Maktab va oliy ta'lim dasturlari o'rtasidagi uzviylik – o'quvchilar maktabda o'rgangan asosiy bilim va ko'nikmalarini oliy ta'limda yanada chuqurlashtira oladi. Bu uzviylik fanlararo bog'liqlikni mustahkamlaydi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

O'quvchilarning tayyorgarlik darajasi – empirik so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabda uzviylik tamoyillari qo'llanilgan o'quvchilar oliy ta'limga o'tishda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lashda yuqori ko'nikmaga ega bo'ladi.

Mustaqil fikrlash va ijodkorlik ko'nikmalari – uzviylik tamoyillari o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi.

Misol uchun, fizika va matematika fanlarida maktabda integratsiyalashgan darslar o'quvchilarga murakkab masalalarni tahlil qilish va amaliy loyihalarni bajarish ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, empirik tahlil shuni ko'rsatdiki, pedagoglar o'quv dasturlarini uzviylashtirish orqali ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Xulosa va munozara

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillari ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tamoyillar o'quvchilarda fanlararo bog'liqlikni tushunish, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash va mustaqil fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi.

Pedagogik tadqiqotlar (V. V. Davydov, L. S. Vygotskiy, A. Abduqodirov) shuni ko'rsatadiki, uzviylik maktab va oliy ta'lim o'quv dasturlari orasidagi ketma-ketlikni ta'minlash, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini uzluksiz rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, empirik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, uzviylikni ta'minlash orqali o'quvchilarning amaliy ko'nikmalari va ijodiy yondashuvi sezilarli darajada oshadi.

Shuningdek, uzviylik tamoyillarini amaliyotga tatbiq etishda pedagoglar o'quv dasturlarini mantiqiy ketma-ketlik va fanlararo bog'liqlikni hisobga olgan holda ishlab chiqishi zarur. Bu esa nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki o'quvchilarning oliy ta'limga muvaffaqiyatli o'tishini ham ta'minlaydi.

Maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylik tamoyillari pedagogik jarayonning asosiy elementlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki: Uzviylik tamoyillari o'quvchilarda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lash, fanlararo bog'liqlikni mustahkamlash va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Maktabda uzviylik tamoyillarini qo'llash oliy ta'limga o'tishda o'quvchilarning tayyorgarligini oshiradi. Pedagoglar o'quv dasturlarini uzviylikni hisobga olgan holda ishlab chiqsa, ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Shu sababli, maktab va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash zamonaviy ta'limning sifatini oshirish va o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. Davydov, V. V. Problems of developmental instruction. Moscow: Pedagogy, 1986.
2. Vygotskiy, L. S. Mind in Society. Harvard University Press, 1978.
3. Abduqodirov, A. Integratsion texnologiyalar pedagogikasi. Tashkent, 2015.
4. Ochilov, R. Ta'limda fanlararo integratsiya. Tashkent, 2017.
5. Dewey, J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
6. Gardner, H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books, 1983.
7. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press, 2001.
8. Tolipova, O. Pedagogik innovatsiyalar va integratsiya. Samarkand, 2018.
9. Tyler, R. Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago: University of Chicago Press, 1949.